

Nemzetközi konferencia a nyelvi menedzselésről
7th International Language Management Symposium,
Standardization as language management

A *nyelvmenedzselés* vagy *nyelvi menedzselés (language management)* fogalmát 1987-ben használta először Jernudd és Neustupný, az általuk kidolgozott ún. nyelvkorrekció-elmélettel összefüggésben (Jernudd–Neustupný, 1987; Szabómihály, 2005), később Neustupný több tanulmányában is kifejtette, kollégája, Jiří Nekvapil pedig a szláv nyelvek felől árnyalta (Nekvapil, 2000, 2003a, 2003b). A nyelvmenedzselés-elmélet nyelvi problémák kezelésével foglalkozik, melyeket alulról felfelé építkező rendszerben, a nyelvhasználók igényei, észlelései felől vizsgál (Szabómihály, 2005), ellentétben a „felülről lefelé” irányultságú nyelvtervezés-elmélettel. A több nyelvi tevékenységfajta magában foglaló nyelvmenedzselés-elmélet a nyelvi tervezés komplexebb alternatívájaként fogható fel (Nekvapil, 2006). A nyelvmenedzselés ötlépéses folyamat, mely ideális esetben egy nyelvi probléma észlelésétől a megoldásáig tart. Az elképzelésnek a magyar nyelvű szakirodalomban történő meghonosítása Lanstyák (2010, 2014) és Szabómihály (2005, 2007) nevéhez köthető. Magyar vonatkozásban alkalmazták többnyelvű vállalatok kommunikációjának elemzéséhez (Nekvapil et. al., 2009), továbbá mind az idegen nyelvek (Bari, 2018, 2020), mind az anyanyelv tanításában (Domonkosi–Ludányi, 2020) eredményesen felhasználható, és más nyelvalakító célzatú tevékenységeknek, például a nyelvi tanácsadásnak is elméleti háttérül szolgálhat (Ludányi, 2019, 2020).

2021. augusztus 30. és 31. között került megrendezésre a 7. Nemzetközi Nyelvmenedzselési Szimpózium (7th International Language Management Symposium, ILMS). A nyelvmenedzselés-elmélettel (*Language Management Theory*) foglalkozó, a világ minden táján számos nyelvészt megmozgató tudományos konferencia házigazdája a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi és Társadalomtudományi Kara volt. A rendezvény előadói tíz országból (Nigéria, Csehország, Szlovénia, Magyarország, Japán, USA, Kanada, Horvátország, Szerbia, Németország) érkeztek, a konferencián tizenkilenc előadás hangzott el.

A szimpózium témája a sztenderdizáció mint nyelvmenedzselési tevékenység volt (*Standardization as language management*). A tematika körülhatárolásában a sztenderdizáció fogalmának legszélesebb körű értelmezése érvényesült (W1), melyben a sztenderdizáció többféle, nyelvpolitikával és nyelvtervezéssel kapcsolatos területre is utal: a sztenderd változatok kialakulása mellett vonatkozik a nyelvoktatással, műfajok és terminológiák kidolgozásával, más nemzetekkel való gazdasági és kulturális érintkezés nyelvi normáinak meghatározásával stb. foglalkozó törekvésekre is. A szimpózium célja az volt, hogy képet kaphassunk arról, hogyan alkalmazható a nyelvmenedzselés elmélete és gyakorlatai

különböző sztenderdizációs törekvések vizsgálatában, ehhez kapcsolódó problémák megoldásában.

Az első nap meghívott előadója a nyelvmenedzselés-elmélet egyik megalkotója, Björn Jernudd volt. Plenáris előadásának *A sztenderd megközelítéseinek feltárása, a sztenderd nyelvváltozat és a sztenderdiázció a nyelvmenedzselésben* címet adta. Arról beszélt, milyen kapcsolódási pontok vannak a sztenderd nyelvváltozatok és a sztenderdizációs törekvések, valamint a nyelvmenedzselés elmélete és gyakorlatai között. Terminológiai és fogalmi kérdések mellett az előadás kitért arra is, vannak-e olyan egységes sajátosságok, amelyek kialakulása egy sztenderd nyelvváltozat létrejöttét eredményezi. Jernudd hangsúlyozta: a nyelvmenedzselés-elmélet számos különböző kérdés és probléma megoldására lehetőséget kínál, ezt meggyőzően szemléltette azután a szekció-előadások sokszínűsége is.

Martin Beneš előadásában a nyelvről való tudás két szintjéről, az implicit, öntudatlanul elsajátított szabályokban megnyilvánuló, és az explicit, tudatosan tanult, és memoriterszerűen felidézett szabálymondatok (*rule-sentence*) formájában élő tudásról, ezek kapcsolatáról beszélt. Az előadás célja annak bemutatása volt, hogy milyen komplex nyelvtervezési feladatokkal jár az, ha a nyelvhasználók által ismert szabályok és az általuk hallott szabálymondatok nem egyeznek meg egymással. A szerb nyelv mai helyzetére reflektáló előadásában Alexandra Savić a nyelvtudományt és a politikatudományt összekapcsoló interdiszciplináris kutatások lehetőségére világított rá, a szociolingvisztikához tartozó nyelvpolitika és a politikatudományhoz tartozó közéleti politika (*public policy*) módszereinek összehasonlításával. Kamila Smejkalová a prágai nyelvi tanácsadó szolgálat tevékenységéről számolt be, amely fontos szerepet játszik a cseh nyelv sztenderdizációjában, hiszen a közönségszolgálathoz forduló telefonálók által észlelt mikroszintű nyelvi problémák kijelölik a kapcsolódó makroszintű feladatokat.

A sztenderdizáció ugyanakkor – ahogy Ludányi Zsófia és Domonkosi Ágnes az egyetemisták nyelvi naplóját elemző előadásából is kiderült – számos előnye mellett egyúttal nyelvi problémák forrásává is válhat egy olyan sztenderdközpontú kultúrában, mint amilyen a magyar is. A következő előadó, Alenka Valh Lopert a maribori városi beszéd fonológiai jellemzőit vizsgálta a magánhangzók bizonyos tulajdonságain keresztül, nem profi beszélők két maribori rádióállomáson elhangzott, előre meg nem tervezett megnyilatkozásainak elemzésével. Majd egy érdekes cseh helyesírási reformkísérletről hallhattunk Jiří Nekvapil előadásában. Egy új betű, az ún. „középső ž” bevezetése kínálhat egy lehetséges megoldást arra a problémára, hogy a zsidó etnikai csoport tagjai szerint a cseh helyesírás szabályai nem képesek megragadni a zsidó identitások összetettségét (l. *Žid* ’zsidó mint etnikai csoport’, *žid* ’zsidó vallás’).

Oluhsola B. Are a nigériai pidzsin (*naija*) nyelv helyzetéről beszélt, a státuszának megerősítésére irányuló sztenderdizációs törekvések eddig elért eredményeiről és felmerülő akadályairól, továbbá az egyközpontú (*monocentric standard*) és a többközpontú (*pluricentric standard*) sztenderd változatok menedzselése közötti különbségről – az osztrák boltokban található termékcímkék példáján keresztül. Végül két – egy orosz és egy cseh –, a 60-as évek elején zajló helyesírási reformkísérlet a sikertelen nyelvmenedzselési folyamatokra mutatott példát.

A konferencia második napjának meghívott előadója Marko Stabej, a Ljubljana-i Egyetem professzora, az egyetem Szlovén Tudományok Tanszékének vezetője volt. *Nyelvi sztenderdizáció Szlovéniában: Még mindig nem találtuk meg (teljesen), amit keresünk*¹ című előadásában a szlovén nyelv sztenderdizációjáról, a szlovén nyelvhasználóknak az ahhoz való viszonyulásáról beszélt. Szlovéniában a sztenderdizációs folyamat az utóbbi időben jelentősen átalakult. A nyelvpolitikai döntéshozatal erősen épít a nyelvhasználókkal folytatott párbeszédre, a beszélők kompetenciájára. Ezt azzal próbálják elérni, hogy egy portálon folyamatosan tájékoztatják a nyelvhasználókat a Szlovéniában zajló aktuális nyelvi folyamatokról, a szociolingvisztikai kérdések megvitatására pedig kialakítottak egy online fórumot. Ennek ellenére a beszélőközösség sztenderd nyelvhez való viszonyulása nem változott. Ennek okát Stabej az oktatásban megjelenő nyelvi ideológiában látja.

A második nap előadásainak témája szintén változatos volt, azonban mindegyiket összekapcsolta a sztenderdizációs folyamatok vizsgálata és a nyelvmenedzselés-elmélet alkalmazása. Az előadások egy része a bevándorlók nyelvelsajátításával és nyelvi helyzetével foglalkozott. Az első előadó, Goro Christoph Kimura az egyszerűsített nyelvek mint mesterségesen létrehozott nyelvváltozatok szerepéről szolt. A német *Leichte Sprache* ('könnyű nyelv') és a külföldieknek szánt japán *Yasashii Nihongo* ('könnyű japán nyelv') vonásait, funkcióit és társadalmi kontextusát hasonlította össze. Az ezt követő előadásban Emi Murata-Margetic a japán mint idegen nyelv oktatásának átalakulását, illetve a horvátországi japán nyelvoktatás helyzetét mutatta be, valamint a Japán Alapítvány által kidolgozott nyelvi szintfelmérő tesztet. Ezután szintén a bevándorlók nyelvi kompetenciájának tesztelésével kapcsolatos előadás következett. Tamah Sherman és Jiří Homoláč előadók arra keresték a választ, hogy a cseh nyelvtudás tesztelése és a tényleges nyelvelsajátítás, nyelvhasználat között milyen összefüggések vannak. A szekció utolsó előadásában Lisa Fairbrother a Japánba bevándorlók egy részben nyelvi problémájával foglalkozott, amely az írásrendszer sztenderdizációjának hiányosságaiból fakad. A külföldi neveket a japán írásrendszerrel többféle módon lehet átírni, ez főként a digitalizáció során jelent problémát a nem japán névvel rendelkező felhasználók számára.

¹ Language standardization in Slovenia: We still haven't (quite) found what we're looking for.

Az utolsó szekció előadásai a kisebbségi nyelvek helyzetével és sztenderdizációjával foglalkoztak. Az első előadó, Oliver Currie a kisebbségi nyelvek menedzselésének és fenntartásának kettős kihívását mutatta be a walesi és a skót gael nyelvek példáján. Megállapította, hogy ezen nyelvek esetében nemcsak a nyelvi, hanem a kulturális változásokat is figyelembe kell venni a nyelvi tervezés során. A második előadó, Zuzana Týrová a Vajdaságban élő szlovák kisebbség szociolingvisztikai helyzetét mutatta be. Rávilágított, hogy mivel ezen a területen magasabb presztízsű a szerb nyelv, fontos olyan nyelvmenedzselést végezni, amely segít kezelni a kétnyelvűséggel járó problémákat, illetve segít abban, hogy a szlovák nyelv fennmaradjon ezen a területen. A szekció harmadik előadása a kanadai nyelvpolitikáról és annak államalakításra gyakorolt hatásáról szólt. Sean Meades demográfiai adatok, történelmi dokumentumok és nyelvszabályozó dokumentumok elemzésével, valamint Baawating környéki őslakosok tapasztalatain keresztül mutatta be a nyelvmenedzselés sokszínűségét és árnyaltságát, a makroszintű nyelvszabályozás, a nyelvi ideológiák és a nyelvi változás kölcsönhatását. A szekció utolsó előadója, Tobias Weber a laikusok és a munkásosztály sztenderdizációs folyamatokba történő bevonásának fontosságát hangsúlyozta. Szerinte az alulról jövő sztenderdizációs kezdeményezések megoldást jelenthetnek arra a problémára, hogy a sztenderdizációs folyamatokat általában az elit irányítja, így a laikusok és az alsóbb társadalmi rétegekből származók igényeinek figyelembevétele nélkül formálódik a sztenderd.

A széles nemzetközi közösséget megmozgató szimpózium számos különböző törekvést és problémát bemutató előadásainak egyik legfontosabb tanulsága az volt, hogy bár a nyelvek sokban különböznek egymástól, a nyelvhasználók mikroszintű problémái között számos hasonlóság fedezhető fel. A szimpózium sokszínű témái is mutatják, hogy a nyelvmenedzselés-elmélet lehetőséget kínál a nyelvi tevékenységre való reflektálás legkülönbözőbb szintjeinek, módjainak egységes keretben való kezelésére. Alkalmazása a magyar nyelvet tekintve azért is lehet termékeny, mivel szemléletváltást kezdeményezhet a magyar nyelvre irányuló nyelvalkító tevékenységekben, hozzájárulva azok átértékeléséhez.

A konferencia programja és absztraktkötete az alábbi linken érhető el: <https://lms.ffzg.unizg.hr/index.php/speakers/>

Irodalom

- Bari Diána** (2018). A nyelvmenedzsmet-elmélet és a hibajavítás szerepe a nyelvoktatásban. In Balázs Géza & Lengyel Klára (szerk.), *Grammatika és oktatás – Időszerű kérdések. Struktúra, funkció, szemiotika, hálózat*. Tanulmánykötet (263–270). Budapest: ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék – Inter (IKU) – Magyar Szemiotikai Társaság.
- Bari Diána**. (2020). Visszajelzések a nyelvórán a nyelvmenedzsmet-elmélet megközelítésén keresztül. In Ludányi Zsófia, Jánk István, Domonkosi Ágnes (szerk.), *A nyelv perspektívája az oktatásban. Válogatás a PeLiKon2018 oktatásnyelvészeti konferencia előadásaiból* (429–441). Eger: Liceum Kiadó. doi: 10.17048/Pelikon2018.2020.429

- Domonkosi Ágnes & Ludányi Zsófia** (2020). A nyelvmenedzselés-elmélet lehetőségei az anyanyelvi nevelésben. In Hoss Alexandra, Viszket Anita (szerk.), *Találkozások az anyanyelvi nevelésben 4. Hasonlóságok és különbségek a nyelvben és az anyanyelvi nevelésben* (41–50). Pécs: PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék – Lingua Franca Csoport. Letöltés: <http://mek.oszk.hu/21400/21475/21475.pdf>
- Jernudd, B. H., Neustupný J. V.** (1987). Language Planning: For whom?. In Laforge, L. (ed.), *Proceedings of the International Colloquium on Language Planning*. May, 25–29, 1986, Ottawa (pp. 69–84). Québec: Les Presses de l'Université Laval.
- Lanstyák István** (2010). A nyelvi problémák típusai. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 12/1, 23–48.
- Lanstyák István** (2014). *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Pozsony: Comenius Egyetem.
- Ludányi Zsófia** (2019). Language ideologies in Hungarian language counselling interactions. *Eruditio – Educatio*, 14/3, 59–76.
- Ludányi Zsófia** (2020). Nyelvi menedzselés és nyelvi tanácsadás. Helyzetkép, lehetőségek, feladatok. *Magyar Nyelvőr*, 144/3, 318–345. doi: 10.38143/Nyr.2020.3.318
- Nekvapil, J.** (2000). Language management in a changing society: Sociolinguistic remarks from the Czech Republic. In Panzer, B. (eds.), *Die sprachliche Situation in der Slavia zehn Jahre nach der Wende* (165–177). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Nekvapil, J.** (2003a). O vztahu malých a velkých slovanských jazyků. *Litopis*, 50/1, 113–127.
- Nekvapil, J.** (2003b). *Small and Large Languages in Contact*. Paper presented at Obirin University, Tokyo. October 2. 2003.
- Nekvapil, J.** (2006). From Language Planning to Language Management. *Sociolinguistica*, 20, 92–104.
- Nekvapil, J., Sherman, T., Balogh, E., Tápainé Balla, Á., Engelhardt, O.** (2009). Interakció előtti menedzselés multinacionális nagyvállalatoknál Közép-Európában. In Lanstyák István, Menyhárt József és Szabó Mihály Gizella (szerk.), *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV* (24–46). Dunaszerdahely: Gramma Nyelvi Iroda.
- Szabó Mihály Gizella** (2005). Nyelvművelés – nyelvtervezés – nyelvi menedzselés. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 7/4, 67–75. Letöltés: <https://forumszemle.eu/2005/06/21/szabomihaly-gizella-nyelvmuveles-nyelvtervezes-nyelvi-menedzseles/>
- Szabó Mihály Gizella** (2007). A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelvalakításban. In Domonkosi Ágnes, Lanstyák István, Posgay Ildikó. (szerk.) *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről* (52–67). Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó.
- W1:** <https://lms.ffzg.unizg.hr/>

KOCSIS ÁGNES^{1,2,*} – OSVÁTH DOROTTYA^{1,**}
 Nyelvtudományi Kutatóközpont¹
 ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola²
 kocsis.agnes@nytud.hu, osvath.dorottya@nytud.hu
 ORCID: 0000-0001-8363-7370*, 0000-0002-2829-3103**